

*В. Г. Слабкий,
науковий співробітник, Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України
Н. П. Кризина,
д. н. дурж. упр., Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України*

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОЇ ЛІКАРСЬКОЇ ПРАКТИКИ / СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ

У статті наведено результати комплексного аналізу законодавчої бази України, якою регламентується впровадження первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини. Представлено аналіз прийнятих законодавчих актів на вищому рівні та висвітлено неврегульовані питання, що потребують удосконалення.

In this article the results of complex analysis of legislative base of Ukraine with the help of regulate implementation of primary medical and sanitary aid on the principles of family medicine has been presented. The analysis accepted legislative acts on the higher level have been presented and indeterminate questions that demand of its improvement have been interpreted.

*Ключові слова: законодавча база, первинна медико-санітарна допомога, сімейна медицина.
Key words: legislative base, primary medical and sanitary aid, family medicine.*

Національна політика галузі охорони здоров'я ґрунтується на положенні Конституції України, що держава визнає право кожного громадянина України на охорону здоров'я, забезпечує захист всіх громадян та гарантує реалізацію їх прав у галузі охорони здоров'я. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних та оздоровчо-профілактичних програм [42]. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів всіх форм власності. В сучасних умовах одним з основних об'єктів, на який слід спрямувати управлінський вплив держави, є здоров'я української нації [43]. Враховуючи, що система охорони здоров'я в Україні не відповідає вимогам ВООЗ, надає малоякісну та неефективну допомогу, вона терміново потребує послідовних та глибоких інституціональних і структурних перетворень, спрямованих на поліпшення здоров'я населення та задоволення його справедливих потреб у медичній допомозі [44]. Провідна роль у проведенні перетворень належить структурній реалізації системи у відповідності до потреб населення

у різних видах медичної допомоги з центральним вмістом в ній первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД) на засадах сімейної медицини [45].

Мета роботи — провести комплексний аналіз законодавчої бази запровадження первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на сучасному етапі розвитку суспільства та охорони здоров'я в Україні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну базу дослідження склав інформаційно-логічний підхід, який розкриває логіку наукового відображення об'єкта і впливу держави на перетворення в галузі охорони здоров'я.

У ході дослідження використані такі методи дослідження, як системний підхід і контент-аналіз при характеристиці законодавчих актів та логічного узагальнення результатів при формуванні висновків.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Україна як незалежна держава в розвитку охорони здоров'я керується міжнародними законодавчими актами.

Основу розвитку ПМСД на міжнародному рівні поклала проведена під егідою ООН Алма-Атинська конференція (1978 р.), рішення якої стали основою для розвитку ПМСД на засадах сімейної медицини в країнах світу [41].

У подальшому Програми Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ) "Здоров'я для всіх у ХХІ столітті" [6] пропонують новий підхід до проблеми збереження здоров'я населення з винесенням її за межі компетенції однієї галузі, адресуючи значну частину завдань іншим, крім системи охорони здоров'я, суспільним сферам, розробляючи стратегії її оптимізації. Акценти перенесено на потребу покращення соціальних умов та активізацію ролі людини у формуванні здорового способу життя. Під ідеологією здоров'я розуміють, по-перше, яке місце здоров'я як суспільна цінність займає у свідомості людей, у політиці державного управління та різних галузях діяльності; по-друге, якою мірою важливості індивідуального і громадського здоров'я охоплені різні форми суспільної свідомості — політика, мораль, право, освіта, мистецтво, засоби масової інформації тощо. При цьому в організаційному плані основу охорони здоров'я, за визначенням ВООЗ, має складати ПМСД на засадах загальної лікарської практики/сімейної медицини.

Для розвитку стратегії ВООЗ експерти з організації ЗЛП/СМ у країнах Центральної, Східної Європи та СНД в Люблянці (Словенія) 26—28 січня 1995 р. визначили принципи, які лежать в основі організації сімейної лікарської практики. До них належать: важливість гуманних взаємовідносин між лікарем і пацієнтом; щоб сімейний лікар був добрим клініцистом; залучення громадськості; важливість сімейного лікаря як особи, до якої звертаються за порадою та по допомогу певні групи населення [1].

У Таллінській хартії "Система охорони здоров'я — добробут" (25—27 червня 2008 р.), зокрема, зазначається, що пацієнтам потрібно забезпечити доступ до високоякісної медичної допомоги і впевненість у тому, що постачальники послуг у своїй роботі спираються на найсучасніший і надійні дані в медичній науці, а також використовують найбільш адекватні технології, забезпечуючи ефективність і безпеку втручань [40].

В Україні до основних нормативних документів щодо діяльності, розвитку та удосконалення ПМСД належать наступні законодавчі акти.

Конституція України є гарантом прав, свобод та обов'язків громадян держави. У розд. І ст. 3 Конституції України зазначено, що людина, її життя, честь і гідність, недоторканність і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю. А ст. 49 наголошує, що охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності. Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя [2].

Основи законодавства України про охорону здоров'я прийняті Верховною Радою у 1992 р., які є основоположним законодавчим актом у системі медичної допомоги і які визначають організацію та управління охо-

роною здоров'я, її фінансування, основні засади здійснення державного контролю і нагляду в сфері охорони здоров'я, принципи забезпечення здорових та безпечних умов життя, основи організації медичної допомоги та медикаментозного забезпечення, загальні умови здійснення медичного втручання визначають пріоритетний розвиток ПМСД [3].

Верховною Радою України прийнято Закон щодо внесення зміни до пункту "н" статті 77 Основ законодавства України про охорону здоров'я, який набув чинності з 01.01.2009 р. Цим законом регламентовано надання додаткової оплачуваної щорічної відпустки тривалістю три дні головним лікарям і медсестрам амбулаторій, розташованих у сільській місцевості, медичним сестрам загальної практики/сімейної медицини, керівникам амбулаторій та відділень сімейної медицини.

На жаль, Бюджетним кодексом України визначено фінансування закладів ПМСД на засадах сімейної медицини децентралізовано до рівня сільської громади, що призводить до зниження рівня фіксування закладів на рівні громад та втрати вертикалі управління та організації ПМСД сільському населенню, що знижує її якість та ефективність. Рішення цієї проблеми полягає у прийнятті Радами рішення, у відповідності до Закону України "Про місцеве самоврядування", про передачу Центрам ПМСД повноважень щодо централізованого надання населенню первинної медичної допомоги та її фінансування.

На пріоритетному розвитку ПМСД на засадах сімейної медицини в Україні, який визначено Конституцією України та Основами законодавства про охорону здоров'я, наголошує Концепція розвитку охорони здоров'я населення України, яка затверджена Указом Президента України за № 1313/2000 від 07.12.2000 [4].

Зокрема, Концепцією передбачено:

- розвиток первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини;

- проведення реструктуризації галузі з метою ліквідації диспропорцій у розвитку різних видів медичної допомоги, раціоналізації амбулаторно-поліклінічної та стаціонарної допомоги;

- удосконалення системи інформаційного забезпечення галузі охорони здоров'я на основі широкого розвитку інформаційних мереж, реорганізації медико-статистичної служби;

- створення системи забезпечення і контролю якості надання медичної допомоги на основі розроблених показників якості;

- запровадження системи ліцензійних інтегрованих іспитів у вищих медичних навчальних закладах, незалежно від їх підпорядкування, для уніфікованого контролю за якістю підготовки фахівців для сфери охорони здоров'я;

- удосконалення порядку акредитації закладів охорони здоров'я та атестації медичних і фармацевтичних працівників.

Далі Указ Президента України за № 1694/2005 від 06.12.05 "Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я населення" [5] розкриває нову парадигму доміант державної політики України в галузі. В ньому виокремлено наступне:

- а) забезпечити розроблення та внести в установлен-

ному порядку на розгляд Верховної Ради України законопроект про медичне обслуговування та заклади охорони здоров'я; вжити заходи щодо запровадження сучасних економічних механізмів у діяльності закладів охорони здоров'я та чіткого розмежування бюджетних асигнувань на первинну, вторинну та третинну лікувально-профілактичну допомогу;

б) Кабінету Міністрів України, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям вирішити в установленому порядку питання про передачу з Державного бюджету України місцевим бюджетам цільових субвенцій на виконання державних програм у галузі охорони здоров'я;

д) Міністерству охорони здоров'я України, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям:

— невідкладно здійснити комплекс заходів щодо підвищення рівня забезпечення населення медичною допомогою та лікарськими засобами, особливо в сільській місцевості, виділення приміщень для сільських лікарських амбулаторій та вдосконалення системи профілактичних медичних оглядів населення;

— вирішувати в установленому порядку питання забезпечення медичних працівників житлом, службовим автомобільним транспортом та засобами зв'язку.

Як свідчать наведені змістовні характеристики державних актів України, прийнятих на найвищому рівні, які стосуються розвитку галузі охорони здоров'я на найближчу перспективу, вони впливають із розуміння ролі та місця ПМСД в медичному забезпеченні населення, що полягає, насамперед, в управлінському та нормативно-організаційному регулюванні життєво необхідних потреб та інтересів населення.

На впровадження в життя Законів та Указів Президента України щодо розвитку ПМСД на засадах сімейної медицини була прийнята низка постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України.

Першою і визначальною була Постанова Кабінету Міністрів України "Про комплексні заходи щодо впровадження сімейної медицини в систему охорони здоров'я" за № 989 від 20.06.2000 [7], яка спрямована на створення правового підґрунтя щодо посилення ролі первинної медико-санітарної допомоги. Вона має важливе значення для суттєвого підвищення ролі ПМСД, забезпечення її лікарськими кадрами загальної практики/сімейної медицини та затверджує ряд важливих заходів, спрямованих на поступове впровадження сімейної медицини (підготовка кадрів, створення відповідної матеріальної бази тощо).

На виконання Указу Президента України від 06.12.2005 за № 1694/2005 "Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я населення" було розроблено Національний план дій, який затверджено Постановою КМУ за № 815 від 13.06.2007. Цим документом передбачено державні механізми щодо конкретизації та практичної реалізації стратегії розвитку системи охорони здоров'я України на період до 2011 р. Вказаним документом визначено структурну перебудову галузі охорони здоров'я з пріоритетним розвитком ПМСД на засадах сімейної медицини [6].

У подальшому урядом було прийнято ряд постанов, які скеровані на матеріально-технічну підтримку розвитку первинної медичної допомоги як важливого фактора на шляху її впровадження. Постанова КМУ 05.08.2009 за № 818 від "Про залучення державним підприємством для постачання медичних установок "Укрмедпостач" у 2009 р. іноземного кредиту для реалізації інвестиційного проекту під державну гарантію щодо проектування та будівництва ФАПів і сільських амбулаторій та оснащення їх медичним та іншим обладнанням" [9] та Постанова КМУ 05.08.2009 за № 819 від "Про залучення державним підприємством для постачання медичних установок "Укрмедпостач" у 2009 р. іноземного кредиту для реалізації інвестиційного проекту щодо забезпечення лікувально-профілактичних закладів первинної ланки обладнанням, транспортними засобами, виробами медичного призначення та лікарськими засобами під державну гарантію" [10] якраз були скеровані на рішення даного питання.

Розпорядженням КМУ від 12.11.2008 за № 1487-р "Про утворення Міжвідомчої комісії з питань оптимізації мережі закладів охорони здоров'я" затверджено склад Міжвідомчої комісії з питань оптимізації мережі закладів охорони здоров'я [11], якою розроблено проект Концепції програми формування єдиного медичного простору системи охорони здоров'я України, погоджений обласними управліннями охорони здоров'я. Проектом Концепції передбачається формування мережі територіальних закладів ПМСД, які будуть юридично та фінансово розмежовані з лікувально-профілактичними закладами вторинного рівня надання медичної допомоги.

Міністерством охорони здоров'я з метою створення відповідних правових умов для впровадження засад сімейної медицини у діяльність закладів ПМСД затверджені важливі нормативні акти, серед яких необхідно відмітити наступні.

— Наказ Міністерства охорони здоров'я від 11.09.2000 за № 214 "Про затвердження плану поетапного переходу до організації первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини" [12].

— МОЗ України з метою створення умов для прискорення впровадження загальної лікарської практики (сімейної медицини), відповідно до плану поетапного переходу до організації ПМСД на принципах сімейної медицини, викладеного в постанові Кабінету Міністрів України за № 989 [7], було розроблено та затверджено даний документ, який регламентує технології впровадження сімейної медицини в практику охорони здоров'я.

— Наказ МОЗ України від 22.06.1995 за № 114 "Про затвердження переліку закладів охорони здоров'я, переліку лікарських посад і переліку посад фармацевтичних працівників", де вперше в практичній охороні здоров'я затверджено спеціальність "лікар загальної практики (сімейний лікар)" [13].

— Далі МОЗ України своїми наказами від 19.12.1997 за № 359 "Про подальше вдосконалення атестації лікарів" [14] та від 11.04.2000 за № 73 "Про проведення позачергової атестації лікарів, переведених на посади лікарів загальної практики (сімейних лікарів)" [15] визначає порядок атестації лікарів загальної практики/сімейної медицини. В наступному МОЗ України були прийняті інші нормативні акти, якими порядок атестації

лікарів загальної практики/сімейної медицини удосконалювався [16].

— І тільки в 2000 році вперше в Україні наказом Міністерства охорони здоров'я від 23.02.2000 за № 33 "Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я" введена посада та затверджено нормативи навантаження та розрахункові норми обслуговування населення для лікарів загальної практики (сімейної медицини)" [17].

У 2000 р. доповнено номенклатуру закладів охорони здоров'я амбулаторією загальної практики (сімейної медицини). Наказом МОЗ України від 29.12.2000 за № 372 "Про внесення доповнень до переліку закладів охорони здоров'я" номенклатуру закладів охорони здоров'я доповнено амбулаторією загальної практики (сімейної медицини) [18]. А в 2001 р. наказом МОЗ України від 01.02.2001 за № 39 "Про внесення доповнень до номенклатури спеціальностей середніх медичних працівників" до номенклатури спеціальностей середніх медичних працівників внесено спеціальність "медична сестра загальної практики (сімейної медицини)" [19].

Важливим для практичної охорони здоров'я був наказ МОЗ України від 23.02.2001 за № 72 "Про затвердження окремих документів з питань сімейної медицини" [20], яким затверджено:

- Положення про лікаря загальної практики (сімейної медицини);
- Положення про медичну сестру загальної практики (сімейної медицини);
- Положення про відділення загальної практики (сімейної медицини);
- Положення про денний стаціонар;
- Положення про стаціонар удома.

З цього часу функціонування стаціонарозамінних форм лікування пацієнтів, яке уже широко використовувалося в системі охорони здоров'я України, набуло свого юридичного права.

Впровадження в Україні ПМСД на засадах сімейної медицини уже мало юридичне підґрунтя і активно впроваджувалося, але цей процес не відслідковувався і на державному рівні не регулювався. Тому МОЗ України своїм наказом від 25.06.2001 за № 244 "Про проведення моніторингу реорганізації первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини" регламентує проведення моніторингу за впровадженням сімейної медицини, результати якого мають забезпечити прийняття необхідних управлінських рішень [21]. Далі МОЗ України своїм наказом від 12.07.2001 за № 283 "Про затвердження медичної облікової документації щодо діяльності закладів загальної практики (сімейної медицини)" затверджує перелік та взірці медичної облікової документації, що має використовуватися в діяльності лікаря загальної практики (сімейного лікаря) [22].

Подальшому структурному розвитку та матеріально-технічному забезпеченню діяльності сімейних лікарів сприяв наказ МОЗ України від 23.07.2001 за № 303 "Про організацію роботи закладів (підрозділів) загальної практики (сімейної медицини)" [23], яким затверджено:

- Положення про амбулаторію загальної практики (сімейної медицини);
- Табелі оснащення амбулаторії (відділення) за-

гальної практики (сімейної медицини);

- Обладнання сумки-укладки лікаря загальної практики (сімейної медицини);
- Обладнання сумки-укладки медичної сестри загальної практики (сімейної медицини);
- Перелік лікарських засобів для закладів (підрозділів) загальної практики (сімейної медицини).

У цьому ж 2001 р. МОЗ України визначив необхідність наукового супроводу перетворень у системі охорони здоров'я з пріоритетним впровадженням ПМСД на засадах сімейної медицини. Своїм наказом МОЗ України від 12.10.2001 за № 406 створило науково-методичний центр загальної практики (сімейної медицини) [24].

Далі наказами МОЗ України були урегульовані питання ПМСД дітям, вагітним, питання якості медичної допомоги та забезпечення пацієнтів ліками та інші важливі проблеми на рівні первинної допомоги [25—32].

Наступна низка наказів МОЗ України визначила галузеві стандарти матеріально-технічного забезпечення підрозділів ПМСД, їх забезпечення автотранспортними засобами та проведення суцільної інвентаризації закладів/ підрозділів ПМСД на засадах сімейної медицини [33—39]. Результати цього лягли в основу розробки Загальнодержавної програми розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на період до 2011 р.

28 січня 2010 р. за № 1841-VI було прийнято Закон України "Про загальнодержавну програму розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на період до 2011 року" [46], метою прийняття якого є забезпечення зниження рівня захворюваності, інвалідності та смертності населення шляхом формування та налагодження ефективного функціонування системи подання жителям сіл та міст доступної і високоякісної первинної допомоги на засадах сімейної медицини. Очікувані результати від реалізації закону і програми оптимізації ПМСД на засадах сімейної медицини — це досягнення медичної, соціальної та економічної ефективності, зокрема:

- покращення здоров'я населення;
- посилення профілактичної спрямованості у діяльності охорони здоров'я;
- підвищення якості, доступності та безперервності медико-санітарної допомоги населенню;
- зменшення потреби у стаціонарній, спеціалізованій амбулаторній та швидкій медичній допомозі;
- залучення до вирішення проблем охорони здоров'я широких верств громадськості;
- зміна ставлення і підвищення відповідальності за здоров'я населення владних структур, працедавців та кожного громадянина.

Але, на жаль, заходи загальнодержавної програми розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини не вирішують всіх нагальних питань для ефективного впровадження загальної лікарської практики в систему охорони здоров'я України.

ВИСНОВКИ

З часу проголошення Україною незалежності в державі прийняте розгалужене законодавство, яке базуєть-

ся на Міжнародних актах та визначає основні засади впровадження первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини.

Але проведений аналіз показав, що законодавчо в Україні не врегульовано ряд вкрай важливих для ефектної діяльності первинної ланки надання медичної допомоги питань, які визначають порядок розмежування первинного та вищих рівнів надання медичної допомоги, вільного вибору сім'ями сімейного лікаря та визначення медичного маршруту пацієнта сімейним лікарем, мотивацію лікарів загальної практики/сімейної медицини до ефективної праці, пріоритет профілактичної діяльності в практиці сімейного лікаря тощо, що потребує його удосконалення.

Література:

1. Люблянская хартия по реформированию здравоохранения. — Копенгаген: Европейское региональное бюро ВОЗ, 1995.
2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 2-го скликання // Вісн. Верх. Ради. — 1996. — № 3. — С. 141.
3. Основи законодавства України в галузі охорони здоров'я: Закон України за № 2801-XII від 19.11.1992 (із змінами та доповненнями) [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.rada.gov.ua>. — Назва з екрану.
4. Концепція розвитку охорони здоров'я населення України: Указ Президента України за № 1313/2000 від 07.12.2000. — К.: Орієнтир, 2000. — С. 5—8.
5. Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я населення: Указ Президента України за № 1694/2005 від 06.12.05 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.rada.gov.ua>. — Назва з екрану.
6. Здоровье-21 — Основы политики достижения здоровья для всех в Европейском регионе. Европейская серия "Здоровье для всех". — Копенгаген: ВОЗ ЕРБ, 1999. — 310 с.
7. Про комплексні заходи щодо впровадження сімейної медицини в систему охорони здоров'я: постановою Кабінету Міністрів України за № 989 від 20.06.2000 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.rada.gov.ua>. — Назва з екрану.
8. Програма діяльності Кабінету Міністрів України "Український прорив: для людей, а не політиків: постановою КМУ за № 14 від 16.01.2008 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.rada.gov.ua>. — Назва з екрану.
9. Про залучення державним підприємством для постачання медичних установок "Укрмедпостач": постановою КМУ за № 818 від 05.08.2009 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.rada.gov.ua>. — Назва з екрану.
10. Про залучення державним підприємством для постачання медичних установок "Укрмедпостач": постановою КМУ за № 819 від 5.08.2009 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.rada.gov.ua>. — Назва з екрану.
11. Про утворення Міжвідомчої комісії з питань оптимізації мережі закладів охорони здоров'я: розпорядженням КМУ за № 1487-р від 12.11.2008 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.rada.gov.ua>. — Назва з екрану.
12. Про затвердження плану поетапного переходу до організації первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини: наказ МОЗ за № 214 від 11.09.2000 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.
13. Про затвердження переліку закладів охорони здоров'я, переліку лікарських посад і переліку посад фармацевтичних працівників: наказ МОЗ України від 22.06.1995 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.
14. Про подальше вдосконалення атестації лікарів, де затверджено номенклатуру лікарських спеціальностей, серед яких затверджено спеціальність "загальна практика (сімейна медицина)": наказ МОЗ України за № 359 від 19.12.1997 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.
15. Про проведення позачергової атестації лікарів, переведених на посади лікарів загальної практики (сімейних лікарів): наказ МОЗ України за № 73 від 11.04.2000 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.
16. Про внесення доповнень до наказів МОЗ України № 229 від 23.11.1993 та № 359 від 19.12.1997: наказ МОЗ України за № 101 від 10.05.2000 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.
17. Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я, яким затверджено нормативи навантаження та розрахункові норми обслуговування населення для лікарів загальної практики (сімейної медицини): наказ МОЗ України за № 33 від 23.02.2000 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.
18. Про внесення доповнень до переліку закладів охорони здоров'я: наказ МОЗ України за № 372 від 29.12.2000 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.
19. Про внесення доповнень до номенклатури спеціальностей середніх медичних працівників: наказ МОЗ України за № 39 від 01.02.2001 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.
20. Наказ МОЗ України за № 72 від 23.02.2001 "Про затвердження окремих документів з питань сімейної медицини" [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.
21. Про проведення моніторингу реорганізації первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини: наказ МОЗ України за № 244 від 25.06.2001 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.
22. Про затвердження медичної облікової документації щодо діяльності закладів загальної практики (сімейної медицини): наказ МОЗ України за № 283 від 12.07.2001 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.
23. Про організацію роботи закладів (підрозділів) загальної практики (сімейної медицини): наказ МОЗ України за № 303 від 23.07.2001 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. —

Назва з екрану.

24. Про створення науково-методичного центру загальної практики (сімейної медицини): наказ МОЗ України за № 406 від 12.10.2001 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

25. Про удосконалення амбулаторно-поліклінічної допомоги дітям в Україні: наказ МОЗ України за № 434 від 29.11.2002 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

26. Про затвердження тимчасових нормативів надання медичної допомоги дитячому населенню в умовах амбулаторно-поліклінічних закладів: наказ МОЗ України за № 502 від 28.12.2002 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

27. Про удосконалення амбулаторної акушерсько-гінекологічної допомоги в Україні: наказ МОЗ України за № 503 від 28.12.2002 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

28. Про затвердження нормативів надання медичної допомоги та показників якості медичної допомоги" надання медичної допомоги дорослому населенню в амбулаторно-поліклінічних закладах: наказ МОЗ України за № 507 від 28.12.2002 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

29. Про затвердження тимчасових нормативів надання медичної допомоги за спеціальністю "Загальна практика / сімейна медицина": наказ МОЗ України за № 191 від 05.05.2003 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

30. Про удосконалення моніторингу первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини та уніфікації відповідної облікової медичної документації: наказ МОЗ України за № 1 від 08.01.2004 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

31. Про розробку методики диференційованого розподілу коштів за рівнями надання медичної допомоги з урахуванням потреб первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини та проведення експерименту щодо її відпрацювання: наказ МОЗ України за № 88 від 17.02.2004 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

32. Про затвердження мінімального обов'язкового асортименту лікарських засобів і виробів медичного призначення для фельдшерсько-акушерських пунктів: наказ МОЗ України за № 7 від 10.01.2005 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

33. Про забезпечення регіонів України автомобілями швидкої медичної допомоги для сільських закладів охорони здоров'я: наказ МОЗ України за № 915 від 28.12.2006 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

34. Про внесення змін до наказу МОЗ № 308 від 22.05.2006 "Про затвердження таблиця оснащення фельдшерсько-акушерських пунктів, лікарських амбулаторій (у т.ч. амбулаторій загальної практики / сімейної меди-

цини) та підрозділів первинної медико-санітарної допомоги лікувально-профілактичних закладів: наказ МОЗ України за № 404 від 20.06.2006 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

35. Про проведення інвентаризації закладів та підрозділів закладів охорони здоров'я, що надають населенню первинну медико-санітарну допомогу: наказ МОЗ України за № 237(1) від 11.05.2007 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

36. Про затвердження Табеля оснащення медичним обладнанням та виробами медичного призначення амбулаторії загальної практики / сімейної медицини: наказ МОЗ України за № 285-Адм від 19.08.2008 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

37. Про затвердження Табеля оснащення медичним обладнанням та виробами медичного призначення районної лікарні: наказ МОЗ України за № 286-Адм від 19.08.2008 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

38. Про затвердження Табеля оснащення медичним обладнанням та виробами медичного призначення фельдшерсько-акушерського пункту: наказ МОЗ України за № 287-Адм від 19.08.2008 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

39. Про затвердження Табеля оснащення медичним обладнанням та виробами медичного призначення центральної районної лікарні: наказ МОЗ України за № 288-Адм від 19.08.2008 [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.moz.gov.ua>. — Назва з екрану.

40. Европейская министерская конференция ВОЗ по системам здравоохранения: "Системы здравоохранения — здоровье — благосостояние". Таллинн, Эстония, 25—27 июня 2008 г., отчет. 2009 — 84 с.

41. Алма-Атинская декларация // Всеобщее право на здоровье и его реализация в различных странах мира / Под ред. Д. Д. Венедиктова. — М.: Медицина, 1981. — С. 257—267.

42. Державна політика України в галузі охорони здоров'я: генезис, тенденції та закономірності розвитку: [монографія]. — 2007. — 224 с.

43. Основні шляхи подальшого розвитку системи охорони здоров'я в Україні. Спільний звіт / Під заг. ред. В.М. Лехан, В.М. Рудого. — К., Вид-во Раєвського, 2005. — 168 с.

44. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію. 2008 р. — Київ, 2009. — 368 с.

45. Лехан В.М., Слабкий Г.О., Шевченко М.В. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір. Київ, 2009. — 50 с.

46. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на період до 2011 року Закон України за № 1841-VI від 22 січня 2010 року [Електронний документ]. — Шлях доступу: <http://www.rada.gov.ua>. — Назва з екрану.

Стаття надійшла до редакції 16.06.2010 р.